

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jméno republiky

Ústavní soud rozhodl dne 10. října 2012 v senátě složeném z předsedkyně Vlasty Formánkové, soudce zpravodaje Miloslava Výborného a soudkyně Michaely Židlické, ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **A. S.**, zastoupeného Mgr. Přemyslem Hokem, advokátem, AK se sídlem Doudlebská 8, 140 00 Praha, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 11. 2011 sp. zn. Nt 460/2011 a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 1. 2012 sp. zn. 14 To 198/2011, spojené s návrhem, aby „bylo uloženo obecným soudům“ stěžovatelovo „neprodlené propuštění z extradiční vazby“, za účasti Městského soudu v Praze a Vrchního soudu v Praze jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 11. 2011 sp. zn. Nt 460/2011 a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 1. 2012 sp. zn. 14 To 198/2011 se ruší, neboť jimi bylo porušeno ustanovení čl. 89 odst. 2 Ústavy a právo stěžovatele na spravedlivý proces dle ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Co do zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění:

I.

1. Včas podanou a posléze opakovaně doplňovanou ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení shora uvedených rozhodnutí obecných soudů s odvoláním na porušení svých ústavně zaručených práv. Konkrétně stěžovatel namítal, že obecné soudy jeho případ projednaly v rozporu s ustanoveními čl. 7 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a 2, a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), ustanoveními čl. 3, čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a ustanovením čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení či trestání.

2. Obecné soudy dle stěžovatele v rámci rozhodování o jeho extradici nepřihlédly k tomu, že zde existuje skutečná obava, že trestní řízení v Ruské federaci, v rámci kterého bude probíhat trestní stíhání stěžovatele, nebude odpovídat zásadám zakotveným zejména v čl. 6 Úmluvy či dokonce čl. 3 Úmluvy. Podle zpráv vládních i nevládních organizací, které stěžovatel ve svém návrhu citoval, jsou totiž zmíněná práva v Ruské federaci porušována zcela systematicky.

3. Za významné ústavněprávní pochybení a porušení práva na spravedlivý proces považoval stěžovatel rovněž skutečnost, že rozhodnutí Vrchního soudu v Praze bylo přijato v neveřejném zasedání, pročež stěžovatel ani jeho obhájce neměli možnost se v rámci závěrečné řeči k průběhu řízení jakýmkoli způsobem vyjádřit.

4. Stěžovatel brojil i proti tomu, že Vrchní soud v Praze předjímal výsledek řízení o udělení mezinárodní ochrany ve fázi, kdy o této věci bylo rozhodnuto pouze správním orgánem prvního stupně.

II.

5. K ústavní stížnosti se vyjádřil Městský soud v Praze, který však – přesvědčen o jeho ústavní konformitě – toliko odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

6. Vrchní soud v Praze ve svém podrobném vyjádření se rovněž především odvolal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Vyjádřil přesvědčení, že rozhodl v souladu s ústavním pořádkem a konstatoval, že při svém rozhodování nepominul ani skutečnosti, které by mohly závěr o přípustnosti vydání zpochybňovat. Pokud se týče námitky stran rozhodování v neveřejném zasedání, uvedl Vrchní soud v Praze, že trestní řád v předmětném řízení žádný jiný způsob jeho rozhodování o podané stížnosti nepřipouštěl, přičemž zákonná úprava podle jeho názoru není v rozporu s ústavně zaručenými právy stěžovatele.

7. Městské státní zastupitelství v Praze se ve svém vyjádření ztotožnilo s právními závěry přijatými v napadených rozhodnutích, přičemž zejména zdůraznilo, že stěžovatelem vyjádřené obavy z mučení či nelidského zacházení byly pouze obecné a nebyly podloženy konkrétními důkazy, že by takové zacházení hrozilo právě jemu.

8. Vrchní státní zastupitelství v Praze se postavení vedlejšího účastníka výslovně vzdalo.

9. Stěžovatel ve své replice ze dne 25. 8. 2012 uvedl, že podle názoru Evropského soudu pro lidská práva (dále i jen „Evropský soud“) jsou podmínky zadržených ve vazbě v Ruské federaci hlubokým a systémovým problémem. S odkazem na judikaturu Evropského soudu rovněž stěžovatel vyjádřil názor, že se obecné soudy nedostatečně zabývaly spolehlivostí poskytnutých záruk. Obecným soudům stěžovatel vytknul i to, že se též ne zcela důsledně zabývaly důkazy svědčícími o tom, že obvinění vůči němu byla ve skutečnosti vykonstruovaná.

10. Ve své replice stěžovatel dále – nad původní stížnostní žádání – navrhl, aby Ústavní soud uložil obecným soudům neprodleně jej propustit z extradiční vazby.

11. Dne 9. 8. 2012 byl Ústavnímu soudu doručen *amicus curiae brief* Ministerstva spravedlnosti. Ministerstvo spravedlnosti v tomto přípisu vyjádřilo přesvědčení, že ústavní stížnost byla předčasná, neboť podle jeho názoru je posledním prostředkem, který zákon k ochraně práv stěžovatele poskytuje, rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání (zde odkázalo na náleznost Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 752/02, N 54/30 SbNU 65). V přípisu bylo vyjádřeno přesvědčení, že ministr spravedlnosti měl na věci právní zájem, protože měl být do řízení přizván jako vedlejší účastník ve smyslu ustanovení § 76 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Zároveň tento přípis ne zcela jasně naznačoval, že ministr spravedlnosti snad hodlal předložit věc k posouzení k Nejvyššímu soudu, avšak zákonná tříměsíční lhůta uplynula nedlouho po zapůjčení spisu obecného soudu Ústavnímu soudu (přičemž bez tohoto spisu nebylo prý možno věc Nejvyššímu soudu předložit).

12. Podáními doručenými Ústavnímu soudu dne 5. 9. 2012, 20. 9. 2012, 1. 10. 2012 a 5. 10. 2012 navrhl stěžovatel doplnit dokazování před Ústavním soudem čtením celé řady

listin v těchto podáních konkretizovaných a k nim zčásti v písemné formě a zčásti formou záznamů na příložených DVD.

III.

13. Jak Ústavní soud zjistil ze soudního spisu Městského soudu v Praze sp. zn. Nt 460/2011, který si za účelem posouzení ústavní stížnosti vyžádal, Městský soud v Praze rozhodl ve veřejném zasedání konaném dne 14. 11. 2011 o přípustnosti vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace tak, že podle § 397 odst. 1 trestního řádu je vydání pro skutek uvedený v žádosti Generální prokuratury Ruské federace ze dne 21. 1. 2011, č. 87-808-10, přípustné. V odůvodnění svého rozhodnutí Městský soud v Praze uvedl, že součástí žádosti o vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace byly i garance, že stěžovatel nebude vystaven mučení, nebude ponižována jeho důstojnost a budou zachována jeho práva na obhajobu. Podle Městského soudu v Praze pak ze spisového materiálu nevyplývalo nic, co by tyto garance zpochybňovalo.

14. Stížnost stěžovatele proti tomuto rozhodnutí byla napadeným usnesením Vrchního soudu v Praze zamítnuta. Vrchní soud v odůvodnění svého rozhodnutí obsáhle hodnotil podmínky trestně stíhaných v Ruské federaci, přičemž – stručně řečeno – dospěl k závěru, že ačkoliv v Ruské federaci může, a to i z hlediska stěžovatelem citovaných základních práv, docházet k určitým excesům, nejde o praxi natolik rozšířenou či státem trpěnou, aby došlo k naplnění ustanovení § 393 písm. k) trestního řádu.

IV.

15. Při ústním jednání odkázal stěžovatel na argumentaci již dříve jím a jeho zástupci Ústavnímu soudu předloženou a zdůraznil, že v Ruské federaci hrozí mu kruté zacházení. Právní zástupkyně stěžovatele (substituční plnou mocí vybavená JUDr. Božena Hokeová) předložila při ústním jednání Ústavnímu soudu usnesení Evropského parlamentu o politickém využívání soudnictví v Rusku [2012/2789(RSP)], notářsky ověřenou kopii (spolu s neověřeným překladem) stanoviska moskevské advokátní kanceláře Šurpik a partneři, anotace několika rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a osnovu zprávy Human Rights Watch, přičemž navrhl, aby Ústavní soud provedl důkazy čtením těchto listin. S odkazem na obsah spisu setrvala ve věci samé na návrzích ústavní stížností a jejím doplňkem formulovaných.

V.

16. Ústavní soud k projednání návrhu ministra spravedlnosti jako vedlejšího účastníka nepřizval, neboť neshledal, že by na rozhodnutí ve věci měl ministr právní zájem (srov. § 76 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Rozhodnutí ministra o povolení vydání je totiž aktem orgánu výkonné moci na soudním rozhodování nezávislým (s výjimkou, že o povolení vydání nemůže rozhodnout za situace, v níž obecné soudy vysloví nepřipustnost extradice). Ostatně měl-li by zákonodárce za to, že by ministr spravedlnosti vskutku měl na procesu ve věci extradice participovat, jistě by jeho účastenství upravil i v řízení podle ustanovení § 397 trestního řádu.

VI.

17. Formálně bezvadná ústavní stížnost byla podána včas osobou oprávněnou a řádně zastoupenou. K jejímu projednání je Ústavní soud, s výjimkou dále vyloženou, příslušný. Jde zároveň o návrh přípustný.

18. Ústavní soud se nejprve věnoval právě otázce přípustnosti návrhu, neboť ta byla v průběhu řízení zpochybněna; ústavní stížnost prý nepřijatelně směřovala toliko proti v extradičním řízení vydaným rozhodnutím obecných soudů. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost je přípustná ve smyslu ustanovení § 72 zákona o Ústavním soudu již ve fázi, kdy směřuje proti rozhodnutí stížnostního soudu; není nezbytné, aby stěžovatel vyčkával s jejím podáním až na rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání dle ustanovení § 399 odst. 1 trestního řádu. K uvedenému dodává Ústavní soud: jediné bylo-li by návrhem ministra spravedlnosti zahájeno přezkumné řízení před Nejvyšším soudem dle ustanovení § 397 odst. 3 trestního řádu, měla by být ústavní stížnost podána až po přezkumném rozhodnutí Nejvyššího soudu.

19. Tento závěr plyne již z nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 427/98, N 20/13 SbNU 147 a byl respektován celou řadou – byť nikoliv závazných – usnesení (mezi jinými usnesení sp. zn. I. ÚS 507/98 či III. ÚS 1757/08 – dostupná, stejně jako všechna v tomto nálezu citovaná rozhodnutí Ústavního soudu, na <http://nalus.usoud.cz>), a to aniž by tu byl rozpor s právním názorem Ústavního soudu vyjádřeným v nálezu sp. zn. I. ÚS 752/02 (citován shora). V tomto nálezu Ústavní soud sice připustil (jako nikoliv opožděnou) ústavní stížnost směřující proti rozhodnutí ministra spravedlnosti, tím však v žádném případě *implicite* nevyjádřil, že by ústavní stížnost směřující již proti rozhodnutí stížnostního soudu (tj. nenapadající – dosud neexistující – rozhodnutí ministra spravedlnosti) byla předčasná. Citovaný nálezn je proto třeba i v souladu s nálezem sp. zn. IV. ÚS 427/98 interpretovat tak, že ústavní stížnost lze podat jak (již) proti rozhodnutí stížnostního soudu, tak (až) proti rozhodnutí ministra spravedlnosti.

20. Rozhodnutí ministra spravedlnosti není totiž *stricto sensu* rozhodnutím o opravném prostředku, který stěžovateli právní řád k ochraně jeho práv poskytuje; jinými slovy nejde o řízení, které by stěžovateli bylo k dispozici. Není přitom vyloučeno – neboť právní řád žádnou „odkladnou“ lhůtu pro ministra nestanoví – že k realizaci extradice po rozhodnutí ministra spravedlnosti může dojít ještě předtím, než uplyne lhůta k podání ústavní stížnosti. Odepření možnosti podat ústavní stížnost již proti rozhodnutí stížnostního soudu by tak v mnoha případech mohlo znemožnit efektivní ochranu základních práv jednotlivců.

21. Po vyřešení přípustnosti návrhu přikročil Ústavní soud k meritornímu přezkumu napadených rozhodnutí. Dospěl přitom k závěru, že je nutno napadená rozhodnutí obecných soudů zrušit; ústavní stížnost proti usnesením Městského soudu v Praze a Vrchního soudu v Praze tudíž byla shledána důvodnou, a to byť prvotně – nikoliv však výlučně – z jiných příčin než stěžovatelem tvrzených.

22. V projednávané věci obecné soudy – ač zejména odůvodnění rozhodnutí Vrchního soudu v Praze jinak nároky plynoucí z ústavního pořádku splňovalo – při rozhodování o přípustnosti extradice zjevně nezkoumaly dostatečně všechny právně relevantní okolnosti, jež se mohly stát překážkou vydání.

23. Rozsah těchto požadavků plyne mimo jiné již z nálezu sp. zn. III. ÚS 534/06 (N 1/44 SbNU 3), v němž Ústavní soud uvedl, že obecné soudy jsou povinny z úřední moci zkoumat, zda na straně vyžádané osoby nejsou humanitární, zdravotní a jiné závažné (např. rodinné) důvody, vzhledem k nimž by vydání do ciziny osobě způsobilo

nepřiměřenou újmu. Výsledná zjištění pak podle citovaného nálezu musejí být zhodnocena v odůvodnění rozhodnutí.

24. Jak plyne z napadených rozhodnutí, obecné soudy se těmito otázkami buď nezabývaly či zjištění o nich učiněná a závěry z těchto (eventuálních) zjištění vyvozené nevedly v odůvodnění svých rozhodnutí. Stěžovatel přitom v průběhu řízení i v ústavní stížnosti přednášel, že na území České republiky žije se svou rodinou, má povolen trvalý pobyt a splňuje podmínky pro udělení státního občanství České republiky. Jak plyne z citovaného nálezu Ústavního soudu, nelze připustit, aby natolik závažný zásah do právní sféry jednotlivce, jakým je vydání k trestnímu stíhání do ciziny, byl proveden bez důkladného posouzení shora zmíněných otázek.

25. V ústavněprávní rovině je tento zásah nutno vnímat jako porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny, jehož neopominutelnou součástí je i právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 113/02, N 109/27 SbNU 213, či sp. zn. Pl. ÚS 1/03, N 15/32 SbNU 131) a současně jako nerespektování závaznosti nálezů Ústavního soudu předepsané čl. 89 odst. 2 Ústavy (srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 301/055, N 190/47 SbNU 465).

26. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti zčásti vyhověl a napadená rozhodnutí Městského soudu v Praze i Vrchního soudu v Praze zrušil pro rozpor s ustanoveními čl. 89 odst. 2 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Povinností obecných soudů při opětovném rozhodování bude vypořádat se s otázkou, zda existují určité závažné (zejména humanitární či rodinné) důvody, které by vyústily v nepřípustnost vydání stěžovatele. Obecné soudy znovu též budou moci zvážit, nebrání-li vydání stěžovatele jiné důvody stěžovatelem v průběhu řízení před Ústavním soudem předložené. Bylo-li by jimi znovu rozhodnuto o přípustnosti extradice, zůstane též ministru spravedlnosti otevřena – v případě jeho pochybností o správnosti rozhodnutí – možnost předložit věc k přezkoumání Nejvyššímu soudu.

27. Pokud jde o stěžovatelem přednesené návrhy na doplnění dokazování, nebylo pro posouzení ústavnosti napadených rozhodnutí provádění důkazů Ústavním soudem třeba. O extradici stěžovatele nerozhoduje totiž Ústavní soud, ale soudy obecné; právě proto mohou být předložené důkazní návrhy relevantní právě až pro další řízení před nimi. Navržené důkazy budou tyto soudy povinny provést a hodnotit zejména tehdy, pokud by nedospěly k závěru, že již samotné humanitární důvody vydání stěžovatele do Ruské federace brání.

28. Dodatečně stěžovatelem předložený návrh, aby Ústavní soud uložil obecným soudům neprodleně jej propustit z extradiční vazby, vymyká se striktně kasační pravomoci Ústavního soudu, jenž není – slovy zákona o Ústavním soudu – „příslušný“ k rozhodování o návrzích, jimiž by výrokově bylo nařizováno obecným soudům, jak mají v posuzované věci meritorně rozhodnout (srov. nález sp. zn. I. ÚS 646/04, N 49/36 SbNU 525). Ústavní soud může sice v odůvodnění svého nálezu vyslovit pro obecný soud závazný právní názor upínající se k posouzení těmito soudy rozhodované causy, není však oprávněn jejich jurisdikci fakticky suplovat, neboť pak by již nebyl soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), nýbrž součástí soustavy obecných soudů. V této části byla proto ústavní stížnost odmítnuta podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu. To však nic nemění na zákonné i ústavní povinnosti Městského soudu v Praze (případně Vrchního soudu v Praze) průběžně zkoumat, zda důvody předběžné vazby stěžovatele stále ještě trvají a v případě jejich neexistence (pomínutí) rozhodnout o stěžovatelově propuštění. Předběžná vazba není vazbou

obligatorní; zkoumání podmínek jejího trvání náleží k povinnostem obecných soudů v rámci naplňování intencí ustanovení čl. 8 odst. 5 Listiny (srov. k tomu např. nález II. ÚS 1542/07 – N 166/47 SbNÚ 185).

Poučení: Proti nálezů Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 10. října 2012

Vlasta Formánková
předsedkyně senátu Ústavního soudu